

Тема 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СУБ'ЄКТАМИ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Нормативно-правові документи, які визначають вимоги до організації фінансового моніторингу.

Вимоги до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

Призначення та повідомлення про призначення на посаду (звільнення з посади) відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу або особи, що тимчасово виконує його обов'язки. Формат та технологія надання інформації про призначення відповідальної особи.

Вимоги до правил проведення фінансового моніторингу та програм його здійснення.

Підготовка персоналу з метою виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу.

З метою забезпечення координації діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо організації фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, реалізації положень статей 5 та 13 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» Міністерством фінансів України прийнято наказ «Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму», від 24 квітня 2003 року № 40 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного департаменту фінансового моніторингу Міністерства фінансів України від 19 липня 2004 року № 73, наказом Державного комітету фінансового моніторингу України від 17 серпня 2005 року № 160).

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку додатково прийнято Положення про здійснення фінансового моніторингу учасниками ринку цінних паперів, затвержене Рішенням від 04.10.2005 №538.

Працівник суб'єкта первинного фінансового моніторингу (його відокремлених підрозділів, крім представництв), призначений в установленому порядку відповідальним за проведення фінансового моніторингу (далі –Відповідальний працівник), повинен відповідати таким кваліфікаційним вимогам:

Знати: Законодавство, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, у тому числі: Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; Указ Президента України від 19.07.2001 № 532 «Про додаткові заходи щодо боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом»; Указ Президента України від 10.12.2001 № 1199 «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; постанову Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 28.08.2001 № 1124 «Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)». Нормативно-правові акти Державного департаменту фінансового моніторингу (далі –Держфінмоніторинг) та інших суб'єктів державного фінансового моніторингу, які здійснюють відповідно до законодавства нагляд за діяльністю суб'єкта первинного фінансового моніторингу (Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг). Законодавчі та інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність суб'єкта первинного фінансового моніторингу з проведення фінансових операцій. Повний перелік видів фінансових операцій, що виконуються суб'єктом первинного фінансового моніторингу, порядок їх проведення. Посадові інструкції та функціональні обов'язки працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу, задіяних у виконанні фінансових операцій. Правила проведення фінансового моніторингу та програми його здійснення, установлені суб'єктом первинного фінансового моніторингу. Норми законодавства, які передбачають кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність за порушення вимог Закону України «Про запобігання та

протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Перелік країн, які не беруть участі в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, та перелік офшорних зон, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Знати та володіти навичками щодо застосовування в практичній діяльності: порядку ідентифікації осіб, що здійснюють фінансові операції; порядку зберігання документів, які стосуються ідентифікації осіб, та документації про здійснення фінансової операції; порядку виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу та можуть бути пов'язані, мати відношення або призначатися для фінансування тероризму; критеріїв оцінки ймовірності віднесення операцій до таких, що пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванням тероризму; ознак фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу; ознак фінансових операцій, що підлягають внутрішньому фінансовому моніторингу; порядку ведення реєстру фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом; порядку надання Держфінмоніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу; порядку повідомлення Держфінмоніторингу та правоохоронних органів про фінансові операції, щодо яких є або має бути підозра, що вони пов'язані, мають відношення або призначені для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій; вимог щодо запобігання розголошенню інформації, яка надається Держфінмоніторингу, іншої інформації з питань фінансового моніторингу, у тому числі про факт її подання.

Вільно володіти державною мовою.

Відповідальний працівник повинен постійно підвищувати свою кваліфікацію з питань методології виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму, керуючись рекомендаціями Держфінмоніторингу та інших відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу.

До посадових обов'язків відповідального працівника зокрема належать: розробка та постійне оновлення правил фінансового моніторингу й програм його здійснення; забезпечення дотримання всіма працівниками суб'єкта відповідних правил фінансового моніторингу та програм його здійснення; забезпечення підготовки та навчання персоналу суб'єкта; надання консультацій працівникам суб'єкта щодо виявлених ними підозрілих операцій або незаконних дій; прийняття відповідно до законодавства рішень щодо того, про які операції мають бути повідомлені Держфінмоніторинг України і правоохоронні органи, та здійснення відповідних повідомлень; забезпечення надання інформації з питань фінансового моніторингу на запити Держфінмоніторингу України; сприяння представникам Комісії та Держфінмоніторингу України з питань проведення аналізу фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; інформування (у письмовому вигляді у разі наявності окремої посади відповідального працівника) керівника про виявлені підозрілі фінансові операції та заходи, які були вжиті, не менше одного разу на місяць; виконання інших обов'язків, передбачених Законом та посадовою інструкцією.

Для виконання Відповідальним працівником посадових обов'язків до його повноважень, зокрема належать: проведення перевірок діяльності працівників суб'єкта на предмет виконання ними правил фінансового моніторингу та програм його здійснення; проведення перевірок, у разі наявності, діяльності філій (відокремлених підрозділів) щодо виконання ними правил фінансового моніторингу та програм його здійснення; залучення до проведення заходів фінансового моніторингу та проведення перевірок з цих питань будь-яких працівників суб'єкта або філій (відокремлених підрозділів), надання їм доручень і вказівок у межах своєї компетенції, обов'язкових до виконання, а також вимагання від них допомоги при провадженні окремих дій; одержання пояснень з питань здійснення фінансового моніторингу від працівників суб'єкта або філій, незалежно від займаних ними посад; отримання доступу до документів та іншої інформації, пов'язаних з проведенням фінансового моніторингу.

З метою забезпечення належного виконання Закону суб'єкти призначають працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу (далі – Відповідальний працівник). Відповідальний працівник, на якого покладені обов'язки щодо здійснення фінан-

сового моніторингу, повинен працювати за основним місцем роботи в суб'єкті первинного фінансового моніторингу. Відповідальний працівник призначається керівником суб'єкта, є незалежним у своїй діяльності та підзвітним тільки керівнику суб'єкта. На час відсутності Відповідального працівника або неможливості виконання покладених на нього обов'язків має бути призначено особу, що виконує його обов'язки. На вказану особу поширюються права, обов'язки та вимоги, встановлені для Відповідального працівника. У разі недоцільності введення окремої посади відповідальним за проведення фінансового моніторингу може призначатися керівник суб'єкта.

Суб'єкт зобов'язаний повідомити Держфінмоніторинг України про призначення на посаду або звільнення з посади відповідального працівника (або особи, що тимчасово виконує його обов'язки) протягом трьох робочих днів з дати підписання відповідного документа. Новостворені суб'єкти призначають відповідальну особу протягом одного робочого дня з дати отримання ліцензії.

Форма повідомлення про призначення на посаду та звільнення Відповідального працівника (або особи, що тимчасово виконує його обов'язки) встановлена Наказом Державного департаменту фінансового моніторингу від 13.05.2003 №40 (у редакції наказу Держфінмоніторингу від 17.08.2005 № 161).

При наданні суб'єктами первинного фінансового моніторингу інформації Держфінмоніторингу згідно з відповідними формами на паперовому носіїві, заповнені бланки форм подаються в роздрукованому вигляді або заповнюються за допомогою ручки друкованими літерами чорним або синім чорнилом (для форм з ручним способом заповнення).

Форма № 1-ФМ «Картка реєстрації суб'єкта первинного фінансового моніторингу (відокремленого підрозділу) та відповідальних осіб» надається до Держфінмоніторингу в таких випадках:

- у разі призначення Відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу та реєстрації суб'єкта первинного фінансового моніторингу – юридичної особи (відокремленого підрозділу), що має свій власний ідентифікаційний код (номер) за ЄДРПОУ, в інформаційно-аналітичній системі Держфінмоніторингу;
- при звільненні особи, відповідальної за проведення фінансового моніторингу;
- при призначенні іншої особи, відповідальної за проведення фінансового моніторингу;
- при тимчасовому призначенні особи, відповідальної за проведення фінансового моніторингу;
- при зміні загальних та додаткових відомостей про суб'єкта первинного фінансового моніторингу (відокремленого підрозділу);
- при потребі суб'єкта первинного фінансового моніторингу зареєструвати свій відокремлений підрозділ, що не має власного ідентифікаційного коду (номера) за ЄДРПОУ, в інформаційно-аналітичній системі Держфінмоніторингу для подання в подальшому цим підрозділом інформації до Держфінмоніторингу.

Форма № 1-ФМ заповнюється за такими правилами:

розділ I заповнюється у всіх випадках надання форми № 1-ФМ до Держфінмоніторингу. У разі, якщо форму № 1-ФМ надсилає суб'єкт первинного фінансового моніторингу, розділ I заповнюється його реквізитами. У разі, якщо форма № 1-ФМ надсилається відокремленим підрозділом, у розділі I указуються реквізити суб'єкта первинного фінансового моніторингу – юридичної особи.

При наданні суб'єктом первинного фінансового моніторингу форми № 1-ФМ уперше розділи II, III, V (пункт 1 «Відомості про призначення відповідального працівника» – обов'язково; пункти 2 та 3 заповнюються у разі необхідності) заповнюються повністю (всі поля), за винятком поля 050 «Ідентифікатор суб'єкта в ІАС ДКФМУ», поле 040 «Вид повідомлення (код)» в цьому разі кодується значенням «первинне». При першому поданні форми № 1-ФМ відокремленим підрозділом (без ідентифікаційного коду (номера) за ЄДРПОУ) аналогічно заповнюються розділи IV, V. При подальшому поданні поле 050 заповнюється обов'язково.

При зміні загальних та додаткових відомостей про суб'єкта первинного фінансового моніторингу (чи відокремлений підрозділ) у розділах II, III чи IV (відповідно) або ж про

відповідальних осіб (розділ V) заповнюються тільки ті поля, в яких є будь-які зміни, а інші поля та розділи (за винятком розділу I) заповнюються символом «-» (прочерк), поле 040 «Вид повідомлення (код)» в цьому разі кодується значенням «додаткове».

У розділі V пункти 1 («Відомості про призначення Відповідального працівника»), 2 («Відомості про особу, що тимчасово виконує обов'язки відповідального працівника у разі його відсутності»), 3 («Відомості про звільнення Відповідального працівника або особи, що тимчасово виконує обов'язки відповідального працівника у разі його відсутності») заповнюються відповідно при призначенні, призначенні для тимчасового виконання обов'язків або звільненні осіб, відповідальних за проведення фінансового моніторингу, поле 040 «Вид повідомлення» в цьому разі кодується значенням «додаткове». Пункти 1, 2 та 3 у разі необхідності можуть бути заповнені одночасно.

Суб'єкти розробляють правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу, що є внутрішнім документом суб'єкта, який визначає порядок та умови проведення заходів, спрямованих на запобігання та протидію використанню суб'єкта для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу затверджуються керівником суб'єкта за поданням відповідального працівника та повинні охоплювати всі напрями професійної діяльності суб'єкта.

Для забезпечення виконання вимог законодавства України з питань запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, суб'єкти зобов'язані розробляти й реалізовувати програми здійснення фінансового моніторингу, що затверджуються керівником. Зазначені програми повинні містити, зокрема: визначені законодавством України ознаки фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, інші ознаки таких операцій, які відповідно до специфіки та напрямів діяльності самостійно визначаються та оновлюються суб'єктом на постійній основі з урахуванням документів, розроблених Комісією та Держфінмоніторингом України; питання ідентифікації та вивчення своїх клієнтів; заходи щодо навчання й підвищення кваліфікації працівників.

Правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу повинні відображати внутрішню систему фінансового моніторингу суб'єкта, забезпечувати заходи щодо виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу чи можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, передбачати відповідно до законодавства інформування про такі операції Держфінмоніторинг України і правоохоронні органи та визначати порядок зберігання пов'язаних із ними документів.

Для забезпечення належного рівня підготовки персоналу з питань проведення фінансового моніторингу суб'єктом первинного фінансового моніторингу розробляється та реалізується програма навчання та підвищення кваліфікації працівників суб'єкта щодо здійснення заходів з фінансового моніторингу. Усі працівники мають бути попереджені про відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

Усі працівники суб'єкта зобов'язані ознайомитися з правилами та програмами здійснення фінансового моніторингу, а також брати участь у навчально-практичних заходах щодо здійснення фінансового моніторингу.

Заходи з організації навчання працівників залежно від їх посадових обов'язків здійснюються за такими напрямками: ознайомлення працівників з законодавством України, рекомендаціями FATF з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; ознайомлення працівників із внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу; практичні заняття щодо реалізації Правил внутрішнього фінансового моніторингу та програм здійснення фінансового моніторингу.

Заходи з організації підвищення кваліфікації працівників суб'єкта з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, здійснюються за такими напрямками: вивчення передового досвіду щодо виявлення операцій клієнтів, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом; ознайомлення з засобами та прийомами вивчення клієнтів і перевірки інформації щодо їх ідентифікації.

Навчання або підвищення кваліфікації працівників суб'єкта з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, проводиться не рідше одного разу на рік.